

El sindicalisme més enllà de la negociació col·lectiva

Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya (UPEC)
Barcelona, 10 de juliol de 2008

Intervenció de Joan Coscubiela
Secretari general de CCOO de Catalunya

Davant d'una reflexió que porta un títol amb tanta **càrrega reflexiva i propositiva com aquest**, un sempre té alguns **dubtes sobre com entrar a matar**. Disculpeu un símil tan mediterrani.

Els dubtes tenen a veure amb els **riscos de fer una reflexió massa de conjuntura** o d'una altra banda caure amb risc oposat, **de fer-la massa conceptual**.

Per tant, m'he posat com a **repte intentar explicar com entenc el sindicalisme avui, com l'entendem a CCOO**, quin és el nostre paper en els inicis del segle XXI. I a més, fer-ho a partir de l'anàlisi de la realitat actual. Del que ha passat en aquests darrers anys i dels riscos a què ens enfrontem en els propers mesos.

D'entrada voldria començar aprofitant el títol d'aquesta xerrada. **Un títol que, si em permeteu l'expressió, és un "oxímoron sindical"**. És a dir, és una "contradictio in terminis". O sigui, una contradicció en els propis termes del plantejament.

Per intentar explicar el que vull dir **tiraré mà dels companys italians**, que tenen una gran capacitat per explicar plàsticament el que volen dir.

Vosaltres sabeu que a Itàlia a la negociació col·lectiva li diuen contrattazione col·lectiva. Té una gran lògica, perquè un conveni no és més que un contracte, un contracte col·lectiu, però un contracte a la fi. En el cas espanyol la legislació reconeix en determinats casos i condicions al conveni col·lectiu capacitat normativa, és a dir, de regular les condicions de treball de tots els treballadors i treballadores. Amb eficàcia "erga omnes", que diuen els isulaboralistes. **Pels italians, doncs, un conveni és un contratto**.

Doncs bé, la màxima preferida pels companys sindicalistes italians per definir el paper, la funció del sindicat és "sin contrato no hay sindicato"

És una expressió molt gràfica que posa de manifest que **un sindicat que no negocia és tot menys un sindicat**. Pot ser un ateneu, un grup d'opinió, un placebo, una subspècie de la política, però no un sindicat.

Una organització que no és capaç de convertir les seves idees, per molt brillants que siguin, les seves propostes per molts reivindicatives que siguin, en una negociació col·lectiva i un acord, **és tot menys un sindicat**.

Feta una afirmació tan rotunda, ara **convé passar a les explicacions i els matisos**. Començant per establir la relació entre fins i mitjans. Aquesta cosa tan transcendent segons Norberto Bobbio i tan difícil d'aconseguir en les societats d'avui on els mitjans es converteixen en fins en si mateixos.

El sindicat i la negociació col·lectiva són els mitjans. El sindicat és el mitjà organitzatiu, agrupar treballadors i treballadores. La negociació col·lectiva és el mitjà operatiu.

El fi és el que dóna sentit al sindicat i a la negociació col·lectiva. El fi del sindicalisme és al meu entendre “**agrupar interessos, conquerir drets i defensar valors**”. Al final de la meua intervenció ja intentaré desenvolupar aquesta idea.

Fetes aquestes reflexions, que només m'atreveixo a formular en la Universitat Progressista d'Estiu, passaré a intentar exposar **quins són els grans canvis que han afectat el sindicalisme de la societat industrialista i dels estats nacionals**.

El sindicalisme del segle XX té com objecte la defensa de les condicions de treball a les empreses. Ho fa a través de la negociació col·lectiva d'empresa o sectorial. Ho fa en el marc dels estats nacionals i ho practica en un context de divisió social de la lluita de classes per la que el sindicat es responsabilitza de les condicions materials de treball i delega la funció de representar els interessos socials dels treballadors en els partits polítics, siguin socialistes, comunistes o socialcristians. Només hi ha en el segle XX un model sindical que se'n surt d'aquesta lògica, el sindicalisme llibertari, que per cert, està en els orígens del concepte d'independència sindical.

Però com sempre, la pròpia acció de la societat, cada cop que aconsegueix transformar-la, provoca una inadaptació de les pròpies institucions socials que han generat el canvi, en aquest cas, el sindicalisme.

El sindicat avui ha de fer front a grans reptes, com són la transformació del seu hàbitat natural, de la seva funció social, de les seves formes d'organització i participació.

La disputa de la plusvàlua supera l'àmbit de l'empresa

Avui les condicions de treball i vida de les persones treballadores depenen del seu lloc de treball, però no únicament.

Elements com el de la salut laboral, el de la mobilitat als centres de treball. La pròpia formació i per tant possibilitats d'ocupabilitat tenen el seu eix fora de les empreses, en les polítiques públiques.

Això sense oblidar l'important paper que juga la intervenció legislativa i executiva dels poders públics. Estic pensant en la regulació laboral, en el funcionament de la Inspecció de Treball.

L'empresa continua sent l'hàbitat natural en què sindicalisme neix i pren força, però l'hàbitat en què es donen les batalles supera l'àmbit de les empreses.

L'estat social, un dels nous espais del sindicalisme

Avui la disputa de la plusvàlua – al menys a Europa – no es pot limitar a l'àmbit del salari i les condicions de treball. Més del 40% de la riquesa que genera un país no es distribueix entre salaris i beneficis empresarials, sinó que forma part del que anomenem estat social, amb el seu component d'ingressos i de despeses.

Com s'assoleixen aquestes ingressos i com s'assignen les polítiques de despesa pública esdevé un factor clau per a la distribució de la riquesa.

Durant aquests anys hem pogut assistir a unes **polítiques fiscals regressives en la font dels seus ingressos**. I a unes polítiques de despesa gens redistributives. La translació del pes fiscal dels impostos directes als indirectes. I dins dels directes, la dualització brutal entre una imposició elevada de les rendes del treball i una menor imposició de les rendes del capital, n'és un exemple.

I si ho analitzem des del **costat de la despesa pública, les conseqüències regressives són encara majors**, encara que no siguin tan visibles. Les prioritats de la despesa social són molt discutibles en termes de redistribució de la riquesa. Només cal veure com es distribueix el conjunt de la despesa educativa des de l'escola bressol fins a la universitat. És molt elevat en les escoles bressol, principal mecanisme de socialització de les criatures i reductor de les desigualtats. Es redueix en el cas de l'ensenyament obligatori, tot i que el copagament en els centres concertats n'és un exemple. O la distribució inequitable entre centres. Per arribar a que la menor aportació de l'usuari i les seves famílies en el finançament del cost de l'educació es produeix en el nivell universitari, al que arriben un

menor nombre de persones i ja molt garbellades des d'una perspectiva de classe.

L'hàbitat del sindicalisme deixa de ser l'estat nacional i l'empresa fordista

Una altra transformació important és la dels límits territorials en què es dona la disputa de la plusvàlua.

El sindicalisme és fill natural dels estats nació i de l'empresa fordista, entesa sobretot com empresa que integra tot el procés productiu.

Però el sindicalisme hem assistit a un fenomen de grans canvis en els espais territorials. Sempre ha hagut solidaritat internacionalista, però ara amb la globalització el que es dona és un conflicte social en clau global. Que té moltes expressions, a nivell europeu amb les recents directives de temps de treball o de retorn. A nivell global amb els processos de multilocalització o deslocalització, dues coses que semblen el mateix, però que no ho són exactament.

En el cas dels estats complexos, com l'espanyol, la cosa encara es complica més, perquè el procés de descentralització política que es produeix, sobretot en les polítiques socials, ens situa davant de la complexitat d'haver de combinar l'espai dels estats nacionals, que és el tradicional, amb els espais propis de la globalització, amb els espais autonòmics.

Pel que fa al món de l'empresa, el canvi de l'empresa integrada i fordista a l'empresa en xarxa, basada en l'externalització de la producció dels costos i riscos converteix en més complex, però alhora més determinant, la funció social del sindicat.

Aquest canvi ha restat homogeneïtat als assalariats i per tant a la capacitat del sindicalisme per agrupar. L'externalització segrega la gent i dificulta el nostre paper d'agregar interessos, intentant que l'externalització no ens confronti. Fins i tot les formes de participació i d'organització dels treballadors, eminentment fordistes, com l'assemblea i el sindicat d'empresa, s'han convertit en obsolets i poc útils pel nou paradigma de l'empresa en xarxa.

Agrupar interessos, conquerir drets i impulsar valors.

Per ser capaços de sobreviure com organització social útil **el sindicalisme s'ha de recrear a si mateix**, recuperant les senyes d'identitat bàsiques,

però sent capaços d'adaptar-les a una realitat que és molt diferent a la que el va veure néixer.

Agrupar interessos és avui el principal repte del sindicalisme. Però és una agrupació d'interessos que ja no poden ser interessos de professió, com en l'etapa dels sindicats professionals previs al Congrés de Sants de la CNT. Ni tampoc serveix l'agrupació d'interessos a nivell d'empresa, com en l'època dels sindicats únics d'empresa de Salvador Seguí. Ni tan sols és del tot útil l'agrupació d'interessos en clau de sectors, com en l'època de les reformes organitzatives de Joan Peiró amb la creació de les federacions de ram, de la que encara som hereus. Entre d'altres coses perquè **els processos productius en xarxa han fet saltar les barreres rígides** entre rams de la producció, fins i tot entre els conceptes tradicionals dels sectors industrials i els sectors de serveis.

Avui el nou model de produir en xarxa, amb externalització de riscos, obliga el sindicalisme a **reconstruir la xarxa d'interessos en àmbits més amplis i l'acció sindical al voltant d'allò que és més comú a tots, que són els drets.** Curiosament avui el sindicalisme, si vol sobreviure en el segle XXI, ha de ser més de classe que mai, encara que la classe d'avui ja no és tan homogènia com el prototip d'obrer mascle, industrial, de gran empresa i de gran zona metropolitana.

La defensa de l'estat social és una gran oportunitat per recuperar la capacitat del sindicalisme per agrupar interessos.

Agrupar interessos no és la mateixa cosa que defensar interessos. El sindicalisme volem agrupar interessos no per defensar interessos, sinó per conquerir drets d'accés universal, sigui en el terreny laboral o en el de les polítiques socials.

I aquesta funció d'agrupar interessos per conquerir drets, no és possible si no es fa en una concepció en què esdevenen claus els valors de la societat.

Ara que s'ha posat de moda en Lakoff i el seu elefant no estarà de més recordar que algunes de les seves fórmules suposadament modernes i innovadores parteixen de concepcions que tenen moltes arrels i que són molt tradicionals.

Quan en Lakoff parla que per guanyar políticament és imprescindible aconseguir fixar el marc del debat polític que un vol, se'm fa molt difícil no recordar Gramsci i la seva concepció de l'hegemonia cultural en la societat com factor determinant del canvi polític.

I quan llegeixo les reflexions sobre l'ànima de la política un no pot res més que recordar allò de la consciència de classe.

Sense valors és difícil conquerir drets i menys agrupar interessos, al màxim que podem esperar és a defensar interessos, interessos que sempre seran corporatius encara que actuïn, utilitzant la franquícia del sindicalisme de classe.

Tra il dire il fare

Com es converteixen totes aquestes reflexions avui en acció sindical útil, davant la crisi i els reptes de la societat catalana i espanyola.

Amb poques idees i ben pentinades:

- Sabent quins són els factors que han provocat la crisi.
- Sabent que cal fer com a sindicat davant la crisi.
- Sabent que hem d'exigir als poders públics davant la crisi.

La crisi l'ha provocat un model econòmic construït sobre dos pilars.

Una economia financiaritzada, governada per uns mercats de capitals sense regles ni responsabilitat social i una concepció social dominant construïda sobre l'externalització de costos i riscos a tercers.

Que fer com a sindicats:

- Lluitar perquè les conseqüències de la crisi no es distribueixin de manera injusta i no provoquin més desigualtat en la distribució de la riquesa.
- Lluitar perquè els recursos públics siguin assignats en eficiència social i política i no avancin en aquesta mena d'intervencionisme dels EUA, que cada cop s'hi sembla més al socialisme pels rics.